

UN LLARG CAMÍ: LA PUBLICACIÓ DE LES ACTES DE LES PRIMERES JORNADES DE SOCIOLOGIA

Jordi Estivill

Aquest llibre, el primer que publica la Secció de Sociologia de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, és el resultat de les Primeres Jornades de Sociologia celebrades del 30 d'abril al 3 de Maig de 1981, a Barcelona en els locals de l'Institut.

L'Associació Catalana de Sociologia s'honora així de complir l'article primer de la seva normativa de funcionament en què s'afirma com a finalitat pròpia la de publicar els treballs dels qui es dediquen al conreu de les diverses branques sociològiques.

Però per arribar a la publicació d'aquest conjunt de comunicacions presentades a les Jornades hom ha recorregut un llarg camí. Com a President elegit en l'Assemblea que precisament clausurava les Jornades, em pertoca d'explicar justament els meandres i dreceres de l'itinerari que s'origina en les primeres decisions, que culmina amb les Jornades i que finalitza amb aquesta publicació. Aquest és el sentit d'aquesta introducció; ja des d'ara m'excuso dels possibles errors que el pas del temps hagi pogut generar en la meua memòria.

La primera etapa del recorregut

Vàries vegades en les reunions preparatòries per a crear l'Associació Catalana de Sociologia, celebrades entre 1976 i 1978, s'havia llençat la idea d'organitzar un Congrés de tots els sociòlegs catalans. Fins i tot s'havia pensat que s'aprofités la seva realització per a fundar l'Associació. Però la primera empenta per a crear l'organisme no fou suficientment forta com per culminar aquests desigs. Així si bé el 1978 tenia lloc l'Assemblea fundacional, no és fins a la fi de 1979 quan, una vegada constituïda la primera Junta, es comença a reprendre el projecte.

En aquell moment l'Associació havia donat unes passes endavant: s'havia superat el llistó del centenar d'associats, s'havia presentat una ponència demanant una Facultat de Ciències Socials al III Congrés Universitari Català, vàries conferències i debats havien estat organitzats i quedaven enlloc les reunions de Madrid, Saragossa i Bilbao que havien permès la constitució de la Federació d'Associacions de Sociologia de l'Estat Espanyol. L'Associació havia ja publicat el Directori amb les adreces, especialitats, dedicacions i curriculum de més d'un centenar de sociòlegs. El gruix de les recerques i publicacions que inventariava era una prova evident que la decisió de convocar un primer Congrés ja no era un somni il·lusori sinó una iniciativa realitzable. Així es va creure en la reunió de la Junta del dia 17 de Febrer de 1980, en la qual quedava aprovada la proposta d'estudiar-ne la viabilitat.

Un mes més tard la Junta dedicava tota la sessió a la discussió dels punts previs: dates més convenients, lloc de realització, despeses possibles, organització, etc., i es prenia unes primeres decisions. Entre la fi de gener o la fi d'abril de 1981 hom escollia clarament la

darrera opció. Més discussió va portar decidir el lloc ja que alguns membres de la Junta suggerien fer les Jornades fora de Barcelona, però la concentració territorial dels professionals, el possible ressò públic i sobretot la logística varen inclinar la decisió en favor del "cap i casal". S'elegí Ignasi Pons com a coordinador general i se li demanava que presentés un dossier organitzatiu i financer de la iniciativa.

En aquesta fase, hom parlava d'unes diades de llençament de l'Associació i de la Sociologia que havien de concretar-se en els dos eixos següents: la situació dels científics socials a Catalunya i l'apropament sociològic a la qüestió nacional. Fins i tot varen indicar-se els noms d'uns possibles ponents. Però ràpidament s'obria pas l'alternativa de no senyalar més ponències que la inaugural, de fer un encontre obert i que fos la culminació d'un procés. És a dir, que les Jornades eren vistes com la cloenda del desenvolupament d'una reflexió col·lectiva continuada.

Un full informatiu va explicar aquestes decisions als associats. S'incloïa un primer programa provisional que en la primera part sota el títol "Per a què serveix la Sociologia" es dividia en tres apartats: el bagatge científic de la sociologia en els Països Catalans, el treball dels sociòlegs en el camp docent, de la recerca, de l'Administració pública, de l'empresa i la teoria sociològica. La segona part proposava la constitució d'un conjunt d'àrees d'especialització a les quals s'havien d'apuntar els participants.

La resposta fou prou important i després de l'estiu es constituïen els grups de les diverses especialitats que escollien els seus propis coordinadors. Al mateix temps s'havia confeccionat un dossier i una previsió de despeses que permetien presentar-se a les diverses institucions. L'Ajuntament de Barcelona i la Conselleria de Cultura de la Generalitat varen contestar afirmativament a la demanda de suport.

En la reunió del 20 d'Octubre, es constatava que uns setanta sociòlegs quedaven incorporats als diversos grups i que la majoria havien escollit coordinadors. Lògicament l'activitat preparatòria dels grups fou desigual. Uns varen reunir-se moltes vegades, elaborant actes de cada reunió, bibliografies prèvies, discutint aspectes metodològics i teòrics; altres varen concentrar-se en obrir un diàleg amb altres professionals afins a l'especialitat; i per fi alguns grups, els menys, varen desaparèixer o varen integrar-se en d'altres per manca d'efectius. Tant les Jornades com aquesta publicació reflecteixen en termes de volum i riquesa la dinàmica que es va produir en cada grup.

Al començament de l'any 1981 s'enviava una carta als associats de la qual val la pena reproduir-ne una part com a demostració de la perspectiva en què s'anava fent camí: "els treballs de les I Jornades de l'Associació Catalana de Sociologia ja estan en marxa i uns quants grups ja tenen prou avançats els seus treballs com per assegurar l'interès i el bon funcionament de les dites Jornades... La Junta de l'ACS pretén que cap persona o grup que tingui interès en participar-hi no quedi al marge de les Jornades; per aquesta raó et preguem que si penses presentar alguna comunicació i no ho has fet saber al grup de la teva especialitat, ens ho comuniquis el més aviat possible. Cal tenir en compte que per a la confecció del programa i l'organització del temps i l'espai, necessitem conèixer les persones que hi participaran i els temes que tractaran, abans del 28 de Febrer. També fóra convenient disposar d'un breu resum (màxim una holandesa) de la comunicació abans del 30 de Març, a fi que els assistents a les Jornades puguin disposar d'una orientació més precisa dels continguts de les exposicions". Així doncs quedaven fixats els terminis de la presentació de títols i resums de les comunicacions.

A partir de llavors, hom va apretar l'accelerador. Es va redactar i imprimir el programa definitiu amb els horaris i l'assignació de comunicacions. Es lluitava contra rellotge per la utilització dels locals de l'Institut ja que les obres de rehabilitació de l'antiga Casa de Convalescència s'estaven acabant. La intervenció i les diligències del doctor Aramon foren decisives i es pot dir que el dia de l'obertura de les Jornades, la pols de les obres encara era visible en alguns racons de les sales on es varen realitzar. El butlletí número tres es dedicava

a l'esdeveniment. El doctor Faust, membre de l'Institut i responsable del conjunt de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials acollia favorablement la iniciativa i se'n feia el més acèrrim defensor, com per altra banda sempre ha fet amb les activitats de l'Associació. Les reunions de la Junta foren més freqüents i la majoria dels seus membres portaven a terme amb el seu esforç personal la multitud de tasques, petites i grans, preparatòries. En aquest sentit mereix una menció especial la dinàmica que va imprimir Ignasi Pons.

També calia preparar l'Assemblea de l'Associació i d'acord amb la normativa de funcionament convocar-la prèviament, obrir el període de presentació dels candidats a la nova Junta, fer el balanç econòmic i de gestió, etc.

Així, setze mesos després de la primera decisió de la Junta, es podia declarar tancada la primera etapa del recorregut. Aquest és el text que encapçalava el programa, convocava les Jornades i en definia els objectius: "L'Associació Catalana de Sociologia, membre de la Secció d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials de l'Institut d'Estudis Catalans, articulada amb la "Federación de Asociaciones de Sociología del Estado Español", reconeguda per l'Associació Internacional de Sociologia, organitza les Primeres Jornades de Sociologia a Catalunya. Tres anys més tard de la seva fundació, l'any 1978, l'Associació ha cregut oportú i necessari realitzar aquest primer Congrés. El contingut del qual podríem emmarcar en les següents finalitats: oferir un lloc d'encontre i coneixement als sociòlegs catalans i als que treballen sobre la realitat social catalana, promoure l'intercanvi científic tant a nivell general com d'especialitats i disciplines afins, aportar elements que ajudin a una reflexió sobre el nostre país i fer un balanç històric i actual de la teoria i les pràctiques sociològiques a Catalunya. En definitiva es tracta de presentar críticament la capacitat de la sociologia d'analitzar, explicar, i proporcionar alternatives al món social que ens envolta."

Dues fites: la celebració de les Jornades i de l'Assemblea

El dia 30 d'Abril les Jornades s'inauguraven en el Saló del Consell de Cent de l'Ajuntament de Barcelona. Presidia la sessió el Conseller de la Generalitat, senyor Laporte i el Delegat del Batlle de Barcelona, senyor Narcís Serra.

El President aleshores de l'Associació, Salvador Giner va fer la ponència inaugural sobre el tema de la Sociologia i la Societat Catalana.

El Ponent va recordar els antecedents de la Sociologia a Catalunya, insistint que, contràriament al que passava a Madrid, aquesta s'entroncava amb les reivindicacions democràtiques i d'afirmació catalana sota el franquisme. El missatge inaugural també suggeria la necessitat de la recerca sociològica per al futur de la societat catalana. Després el Secretari de l'Associació va agrair el suport rebut de diverses institucions i va explicar el funcionament previst del Congrés. La sessió va acabar amb un refrigeri ofert per l'Ajuntament.

L'endemà al matí va començar el treball congressual, ja en els locals del carrer del Carme recentment recuperats i readequats per l'Institut. A tots els participants se'ls lliurava una carpeta que junt amb el programa de les Jornades incloïa una presentació de l'Associació, els butlletins publicats, la distribució dels grups de treball i el resum de totes les comunicacions que serien presentades en les Jornades i que havien estat enviades en els terminis acordats. Varen inscriure's aproximadament unes dues-centes persones i varen participar en el conjunt de les activitats realitzades unes tres-centes. Aquesta diferència s'explica pel fet que en molts grups de treball varen intervenir especialistes d'altres disciplines (Metges, Advocats, Psicòlegs, Antropòlegs, Treballadors Socials, Economistes), als quals no els interessava una inscripció formal a les Jornades i a l'Associació. Tanmateix la seva celebració va suposar un increment d'una quarantena de nous associats, la qual cosa es va posar de manifest en l'Assemblea que va realitzar-se el dia dos de Maig. En ella el Secretari constatava que el nombre d'Associats s'havia incrementat fins arribar a 196.

Les Jornades funcionaren al voltant de dues fórmules: una per grups d'especialitat i una altra de tipus plenari.

Els grups d'especialitat eren dividits en les següents àrees temàtiques: Marginació, Medicina i Salut, Treball, Estructura Social, Urbana, Nacionalitat, Sociolingüística, Família, Antropologia, Sociologia Jurídica i Sociologia de l'Educació. Les comunicacions anunciades foren cinquanta-vuit, de les quals la gran majoria foren presentades i discutides. Medicina i Salut, Urbana, Estructura, Social, Treball i Marginació foren els grups on més comunicacions varen ésser llegides i en molts d'ells, es va acceptar la lectura d'altres treballs que no havien estat anunciats però que reunien els requisits determinats prèviament. Exactament el nombre de les comunicacions presentades fou de quaranta-sis. Alguns grups varen organitzar taules rodones internes com és el cas de Medicina i Salut sobre el tema de l'Anàlisi Sociològica del Mapa Sanitari a Catalunya, o el de Sociolingüística que va debatre la qüestió de la recerca sociolingüística. Problemes, perspectives i propostes. És impossible resumir el conjunt de comunicacions i debats que varen tenir lloc en els grups especialitzats. Tanmateix la publicació d'aquestes actes pot donar una idea prou àmplia de les qüestions més rellevants que foren tractades.

Les sessions plenàries giraven al voltant de taules rodones que comptaven amb la presència de diversos ponents. La primera tenia com a objecte de reflexió la relació entre la teoria, la metodologia i el camp d'estudi de les disciplines de les Ciències Socials. Un Sociòleg, un Antropòleg, un Psicòleg i un Historiador varen creuar els seus punts de vista per després generalitzar-se el debat. En qualsevol cas, aquest palesava la voluntat de l'Associació, posada de manifest de les seues orígens, de promoure un diàleg interdisciplinari i la conveniència per al conjunt de les Ciències Socials de superar fronteres que moltes vegades obeeixen a lògiques acadèmiques anquilosades o a interessos corporatius, però no a les necessitats del tractament teòric i metodològic de la realitat social.

La segona taula rodona va enfrontar-se amb la pregunta "hi ha una estructura social a Catalunya diferenciada de la de la resta de l'Estat Espanyol?". Lluís Flaquer, Faustino Miguélez, Francesc Hernández i Eduard Vinyamata, sota la moderació de Xavier Quadrat, varen exposar llurs opinions. La proposta de la taula rodona havia sorgit del treball previ del grup d'Estructura Social que partia de la constatació que la majoria de recerques fetes sobre l'estructura social espanyola no diferenciaven en el seu interior, o, quan ho feien, seguien criteris més que discutibles que les portaven a decisions de l'estil Levante, Nordeste, rural-urbana, rica i pobra, etc. Per altra banda, hom constatava la quasi inexistència d'estudis interns de l'estructura social de Catalunya. És l'estat qui condiciona totalment el desenvolupament de les formacions socials?, com juga la plurinacionalitat envers la conformació de determinades estructures?, un comportament diferenciatiu de les classes socials és un criteri prou definidor?, on se situen les fronteres sociològiques?, sobre criteris lingüístics, culturals, econòmics? A partir de quin moment es pot parlar d'una maduració diferenciada d'unes estructures socials específiques?, etc.

Com és evident moltes d'aquestes preguntes no varen, ni podien ésser contestades malgrat l'animat col·loqui que va seguir a les intervencions fetes des de la taula. Una majoria s'inclinava per respondre afirmativament respecte al caràcter específic de l'estructura social de Catalunya, tot i que es reconeixia el paper homogeneïtzador de l'estat i del règim franquistes.

També, d'alguna manera, aquestes preocupacions estaven presents en l'esperit de la tercera taula rodona celebrada el darrer dia abans de l'Assemblea. Sobretot, i no cal oblidar-ho, perquè pocs mesos abans havia sortit a la llum pública un manifest encapçalat per sociòlegs que, entre altres crítiques, acusava els autòctons de discriminar lingüísticament, laboralment i socialment els immigrants. En les parets del Congrés varen penjar-se fotocòpies del mateix "Manifiesto", dels articles d'Amando de Miguel i Pinilla de las Heras, de Salvador Giner i el document signat per més de setanta sociòlegs responen a les qüestions plan-

tejades. L'ambient era prou viu. Però l'absència, malgrat les invitacions cursades i acceptades, dels sociòlegs primerament citats i la voluntat unànimement expressada d'enfocar el debat des de la perspectiva científica, foren suficients perquè les aigües no sortissin de mare, i la discussió moderada per Lluís Carreño va desenvolupar-se amb tot el rigor exigible després de les intervencions de Francesc Mercader, Oriol Homs i Lluís Vicent Aracil com a membres de la taula.

Per fi, les Jornades acabaven amb l'Assemblea General de l'Associació. D'acord amb els seus estatuts, aquesta se celebrava tres anys més tard de la que havia tingut lloc el 26 de febrer de 1978. Després d'unes paraules de salutació del President Salvador Giner, Jordi Estivill, Secretari, va llegir la memòria de gestió de la Junta sortint, de la qual cal destacar-ne com a fets més sobresortints:

- La consolidació de l'Associació en termes numèrics que fa que la gran majoria dels sociòlegs catalans en siguin membres, i que s'incorporin professionals d'altres especialitats i ocasionalment estudiosos d'altres països que fan recerques sobre la societat catalana.

- Un lligam més estret amb la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials, filial de l'Institut d'Estudis Catalans que permet la utilització dels seus locals per a la celebració de les Jornades i, una vegada habilitat totalment l'edifici, gaudir dels seus serveis.

- L'enfortiment, en què l'Associació Catalana ha jugat un paper de primer ordre, de la Federació d'Associacions de Sociòlegs de l'Estat Espanyol, en la qual estaven integrades les Associacions Andalus, Aragonesa, Canària, Castellana, i del País Valencià, mentre s'esperava la reincorporació de l'Associació Basca i la constitució de la Gallega. El reconeixement internacional que suposa la integració com a membres de ple dret en l'Associació Internacional de Sociologia, i la realització del Congrés de Saragossa el Setembre d'aquell any de tots els sociòlegs espanyols eren dues fites importants d'aquest enfortiment.

Les activitats més importants en el període esmentat foren resumides en aquests termes:

- Superació de l'etapa del full informatiu i publicació de dos números del bulletí.
- Organització de conferències donades per especialistes del país i de sociòlegs estrangers.

- Intercanvi científic a nivell de la comunitat de sociòlegs catalans i amb sociòlegs de la resta de l'Estat Espanyol.

- Increment de la presència dels sociòlegs i de la Sociologia en la Societat Catalana intentant mostrar la seva capacitat d'intervenir en els diversos camps i àrees, tant de l'Administració Pública com de les institucions privades.

Tampoc no es deixaven de senyalar certes llacunes i problemes com un cert absentisme d'alguns membres de la Junta, una manca de participació d'alguns sectors d'associats, i sobretot una manca de mitjans econòmics i tècnics que implicava un desgast personal prou considerable per als membres més actius.

Després d'escoltar i llegir l'estat de comptes que el Tresorer, Josep Tomàs, lliurava a l'Assemblea, aquesta aprovà la gestió efectuada per la Junta. Aquesta posava els seus càrrecs a disposició de l'Assemblea i després d'un debat sobre noves propostes d'actuació es procedia a la proclamació de les candidatures i a la seva elecció. Una vegada fet el recompte, els resultats foren per ordre de vots:

• Salvador Giner	48
• Jordi Estivill	45
• Ignasi Pons	40
• Marina Subirats	34
• Lluís Carreño	33
• Teresa Torns	32
• Carlota Solé	28
• Àngel Zaragoza	25
• Serena Rabinad	21

- Lluís Flaquer 21
- Josep Maria Rotger 21
- Jesús de Miguel 17
- Josep Lluís Crespan 16
- Joan Ortí 11

Foren elegits directament els vuit primers i després d'altres votacions els dos següents. Josep Maria Rotger quedava incorporat per decisió posterior de la nova Junta. La qual, uns dies més tard i d'acord amb la normativa de funcionament elegia Jordi Estivill President, Lluís Carreño Vice-President, Ignasi Pons Secretari i Josep Tomàs Tresorer.

La nova Junta feia una valoració positiva de les Jornades per diverses raons. Primer, per l'alt nivell de participació que havien generat i que reflectia el superàvit econòmic. Sociòlegs de fora de Catalunya havien enviat les seves comunicacions, com així ho posa de manifest aquesta publicació, altres havien intervingut personalment i membres de les Associacions del País Valencià, d'Aragó, de Castella, d'Andalusia i del País Basc s'havien desplaçat per assistir a les Jornades. En segon lloc, perquè havia estat un moment important en el procés d'encontre dels sociòlegs catalans. Molts d'ells, abans de les Jornades no es coneixien personalment. Sota el franquisme les ocasions de trobada eren molt poc freqüents i a vegades no exemptes d'un cert risc. El fet de treballar junts durant tres dies va facilitar l'aclariment de les posicions, l'expressió de les preocupacions professionals d'uns i altres. En tercer lloc, les Jornades foren un lloc de debat científic. D'alguna manera, constituïen una mena de balanç de la producció sociològica dels darrers anys, un inventari dels camps més cultivats. Alhora permetien fer-se una idea de les llacunes i dels forats més sobresortints i per tant de les àrees més urgents sobre les quals calia treballar. En aquest sentit, la consciència que calia promoure estudis sobre l'estructura social de Catalunya va estendre's fins el punt que, en gran part, aquest és l'origen de l'organització posterior del cicle de Conferències "Visió de Catalunya. El canvi i la reconstrucció nacional des de la perspectiva sociològica". La discussió sobre temes candents i d'actualitat utilitzant les eines que proporciona la sociologia fou un altre dels objectius assolits. Per fi, i d'acord amb les finalitats emmarcades en el programa de les Jornades, aquestes van mostrar la capacitat de la sociologia —no exempta de contradiccions— d'analitzar, explicar i proporcionar alternatives al món social que ens envolta.

La tercera fase: la Publicació

En el dinar que l'anterior i la nova Junta s'oferien el mateix diumenge dia 3 de Maig de 1981, la conveniència de publicar les actes de les Jornades era compartida per tothom. Potser la dinàmica congressual i les energies generades per un menú consistent, varen provocar que molts ja es veiessin amb el llibre a les mans! Vanes il·lusions. Han hagut de transcórrer quatre anys perquè aquell somni s'hagi fet realitat.

Més seriosament, en la primera reunió de la nova Junta del dia 25 de Juny s'acordava formular una proposta de criteris i persones encarregades de la publicació. Tasca assignada a Carlota Solé, Xavier Granero i Àngel Zaragoza. Aquest darrer, que va portar la principal tasca de la Comissió, va presentar els criteris a posteriors reunions. Reunir i fotocopiar totes les comunicacions, classificar-las per àrees, llegir les més de vuit-centes pàgines no era fàcil. Però en la reunió del 14 d'Octubre es presentava un primer balanç.

Molt clarament hi havia tres grups diferenciats. Un primer, de les que no oferien dubtes i que calia publicar; un tercer, que per la seva manca de rigor, perquè no aportaven res de nou o perquè no s'ajustaven als criteris definits, quedaven rebutjades; el segon, era més problemàtic. La Comissió en la sessió de la Junta del dia 2 de març de 1982 va presentar el balanç del seu treball de selecció. El criteri comú fou el d'intentar repescar aquelles comunicacions interessants però que per motius diversos no entraven dins els criteris. Així es va decidir de

parlar amb els autors i facilitar-los-hi el treball de reajust. En els casos més discutibles es varen lliurar les comunicacions a sociòlegs especialistes del tema, independents de la Junta i de la Comissió, perquè fessin un dictamen sobre la inclusió o l'exclusió.

Finalment en una nova reunió de la Junta es varen prendre les decisions definitives, una vegada escoltats tots els raonaments. Malgrat que sempre sigui difícil fer una selecció i que aquesta pugui estar tenyida de subjectivisme, d'inclinacions personals, en aquest cas es varen plantejar i seguir el màxim de garanties possibles. Realment els autors de les tretze comunicacions no acceptades han tingut totes les possibilitats de discutir i impugnar les decisions preses, i de fet, un cop finalitzat el procés, això no s'ha produït.

Però els problemes no s'havien acabat ja que una vegada reunits els 750 fulls, calia traduir-ne els dels autors de fora i alguns dels d'aquí, corregir el català emprat i sobretot trobar els diners per assegurar-ne l'edició. Ha estat quan s'ha assegurat l'ajut financer de l'Institut d'Estudis Catalans, que hom ha encarregat a Josep Maria de la Hoz que fes aquest ingrat treball, a més de corregir les diverses proves que la impremta l'hi ha anat passant.

Ara, en els inicis de 1985, el llibre que recull les actes de les Primeres Jornades de Sociologia surt a la llum pública. Així s'arriba a la fi d'un llarg camí. Massa llarg segons els nostres desigs i il·lusions. Potser algunes comunicacions queden desplaçades, unes han perdut la tensió de l'actualitat, altres s'han incorporat a treballs publicats en recerques que han permès enriquir-les més... Segurament molts autors voldrien retocar o modificar tal i tal aspecte. Però tot això només ve a palesar, una vegada més, que la realitat social canvia i molt sovint escapa al domini de les intencions. Seria una bona paradoxa que els qui practiquen la temptativa d'explicar-la, volguessin fixar-la i pretenguessin determinar tots els detalls de la seva evolució! Tanmateix, aquest no és el cas.

Ara bé, potser sí que val la pena acabar aquesta introducció afirmant la voluntat de l'Associació de continuar en la línia que marca aquest llibre. Per aquesta raó es publica sota la rúbrica del número u d'una col·lecció denominada Biblioteca Sociològica, que sota l'empar de l'Institut d'Estudis Catalans aniria editant els treballs científics més sobresortints de l'Associació Catalana de Sociologia.